

Nr 1134

Av herr Mattsson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, angående forskarutbildning och forskarkarriär m. m.

(Lika lydande med motion nr 987 i Första kammaren)

Forskning utgör en grund för mänskligt framåtskridande. Vid fördelningen av resurserna mellan olika ändamål måste forskningen sålunda få hög prioritet. Det är emellertid av stor vikt att medlen kommer till effektiv användning. Därvid spelar utbildningen av forskarna en grundläggande roll. Målsättningen måste givetvis vara att skapa en så välutbildad och skicklig forskarkår som möjligt. De riktlinjer för forskarutbildningen som dras upp i Kungl. Maj:ts proposition nr 31 synes oss mot denna bakgrund i stort sett kunna godtas. Att doktorsavhandlingen får en något mindre central roll bör inte betraktas som någon nackdel. Såsom framhålles i propositionen bör doktorsavhandlingen inte vara ett livsverk. Forskarens väsentligaste insats bör göras efter utbildningstiden. Beträffande doktorsavhandlingen bör stor vikt läggas vid vetenskaplig metodik och redovisning. De föreslagna kraven för doktorsexamen kommer att mer än som för närvarande är fallet överensstämma med internationella förhållanden. Detta måste anses vara tillfredsställande.

Med hänsyn till dels det ovan nämnda, dels den utökade handledning som föreslås i propositionen bör en förkortning av studietiden accepteras. Departementschefen framhåller att tiden från forskarutbildningens start till examen bör vara fyra år; endast i vissa undantagsfall medges längre studietid. Vi har inte några invändningar mot att fyra år fastställs som normalstudietid. En viss flexibilitet beträffande studietiden bör dock vara möjlig. Avhandlingsämnenas art och de enskilda forskarnas personliga läggning är faktorer som kan motivera vissa variationer i studietidens längd.

Det framgår för övrigt inte av propositionen vad som avses ske i det enskilda fallet om fyraårsperioden överskrides. Enligt vår mening bör ansträngningar göras att hålla studietiden vid fyra år, men vi finner det orimligt att en doktorand, som bedriver sin forskning med framgång, avvisas från utbildningen om vederbörande inte uppnått examen efter nämnda tid.

Doktorandens frihet

En utökning av handledningen bör innebära effektivare utbildning av forskarna. Detta måste givetvis hälsas med tillfredsställelse. Vi vill dock under-

stryka angelägenheten av att handledarens möjligheter att påverka forskaren och hans verksamhet inte blir otillständigt stora. Sålunda måste forskaren själv få välja avhandlingsämne, och vidare bör han själv kunna utveckla forskningsmetoder, inom ramen för tillgängliga resurser. Samarbetet mellan handledare och doktorand får sålunda inte innebära att handledaren bestämmer över doktoranden. Man måste ha uppmärksamheten riktad på de risker som kan följa av det förhållandet att handledaren själv specialiserat sig på ett visst område och därigenom kan brista i förståelse för andra områdets betydelse. Handledarens inflytande får inte verka konserverande.

Handledarresurser och forskarkarriär

Den föreslagna omorganisationen av forskarutbildningen ställer stora krav på handledarresurser. En viss förstärkning föreslås i propositionen. Tveksamhet måste dock råda om huruvida förslaget är tillräckligt långtgående. Det är förenat med svårigheter att på förhand avgöra behovet av handledare. Variationer kan förekomma mellan olika ämnen, mellan skilda individer och mellan olika skeden av forskarutbildningen. Denna fråga måste följas med största uppmärksamhet, och en upprustning av handledningen måste snabbt kunna företas, om det visar sig nödvändigt.

En annan väsentlig fråga gäller de utbildade forskarnas möjligheter att få anställningar så att de kan fortsätta forskningen. En utökning av antalet forskartjänster ter sig nödvändig. Den föreslagna organisationen av forskarutbildningen leder genom den förkortade utbildningstiden till en nedskärning av forskningsvolymen. Med hänsyn till forskningens betydelse bör detta undvikas. Därför måste en utökning av antalet fasta forskartjänster komma till stånd.

Forskarutredningen lade i sitt betänkande Forskarutbildning och forskarkarriär (SOU 1966: 67) fram förslag till reformerad forskarkarriär vid universitet och högskolor. Förslaget har emellertid utsatts för hård kritik av remissinstanserna. Med hänsyn härtill föreslås inte några mera genomgripande ändringar i propositionen av forskarkarriären. Enligt vår mening bör en ny utredning göras i syfte att utforma en forskarkarriär som är anpassad till den nya forskarutbildningen och varigenom forskningsvolymen kan bibehållas på minst nuvarande nivå. Därvid bör givetvis hänsyn tas till att forskning förekommer även utanför universitet, högskolor och forskningsråd. Utredningen bör undersöka möjligheterna till samordning av forskning med olika huvudmän.

I propositionen föreslås att tjänstetiteln för nuvarande laborator (motsvarande) skall vara biträdande professor. Härigenom nås en mera enhetlig benämning, en strävan som i och för sig får anses såsom lovvärd. Vi finner emellertid den föreslagna titeln mindre tillfredsställande. Enligt vår mening bör laboratorerna (motsvarande) omändras till professorer. Det finns anledning erinra om att laboratorerna har i stort sett samma uppgifter som

professorerna, när det gäller forskning, forskarhandledning, undervisning och examination. Genom att höja laboraturerna till professurer undviker man vidare alltför täta byten av befattningshavare i dessa tjänster.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 31 i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) uttala att fyra år må eftersträvas som normalstudietid för avläggande av doktorsexamen men att viss avvikelse från nämnda studietid må tillåtas på i motionen angivna grunder,

2) tillkännage vad som i motionen anförts beträffande doktorandens frihet att själv välja avhandlingsämne och forskningsmetoder,

3) anhålla om utredning av frågan om utformandet av en forskarkarriär som är anpassad till den nya forskarutbildningen och som medger ett bibehållande av forskningsvolymen i minst nuvarande omfattning, på i motionen anförda grunder,

4) uttala att laboratorer i fortsättningen benämnas professorer.

Stockholm den 11 april 1969

Lennart Mattsson (cp) Erik Grebäck (cp) Claes Elmstedt (cp)

Bengt Sjönell (cp)

Anna-Lisa Nilsson (cp)